

BABÍ LÉTO

Stařenka seděla na sroubené lavici před chalupou a pomalým pohybem slabé, průsvitné ruky krájela jablko. Ani si nevšimla, že jsem přijel. Díval jsem se na ni přes zchátralý dřevěný plot, který už dávno nesloužil svému účelu; řada latěk scházela, jiné visely na jediném zrezivělém hřebíku, sloupky byly vyviklané a prožrané hmyzem. Plot tu však zůstal – stejně jako chalupa a zanedbaná zahrádka - v podobě vzácné památky na stařečka. Pochovali jsme ho před deseti lety.

Bylo nezvyklé teplo. Záříjová obloha se modrala v klínu ohrazeném vrcholky okolních hor. Na svazích se střídavě zelenal les a bělaly se ovečky. Stařenka odřezala poslední zbytek slupky, rozkrájela jablko na dílky a jeden zvedla k ústům...

Spatřila mne.

*„Smrti bych se nadála dřív než tebe. Kdy jsi přijel? Nestůj za plotem a pojď dál!“
Zamrkala, aby skryla dojetí.*

Z dětských let jsem si pamatoval, jak stařenka byla ještě čiperná ženská. Tenkrát neměla vrásky, nohy nebolely, když běhala za gazdou na salaš a snášela plné putny do chalupy. Byla moc hezká, večer zpívala táhlé halekačky nebo písničky plné lásky. Hladila mě po hlavě a říkala: „Uč se je, chlapče, vždycky se píseň přenáší z pokolení na pokolení jen tak, že dítě zpívá s rodiči.“

Tehdy jí bylo k padesáti a mně sedm. Trávil jsem na chalupě letní měsíce a pomalu stárnul s nimi. Dnes se i mně začínají objevovat vrásky kolem očí, šediny prorážejí u spánků, ale nohy ještě poslouchají. Stále dokážu vlézt do studené, stříbřité vody horského potoka, abych se pokochal dotekem ruky pružného pstružího těla. Nezdýchám se, kdy vyšlápnu do stráně na maliny, prolézám houštiny a nosím stařence voňavé hříby. Večer sedíme na zápraží, stařenka poslouchá a sem tam moje vyprávění vyvolá úsměv na její tváři. „Povídáš, že vykrádají banky? No vidíš, u mne není co ukrást... Televizi nemám, večer koukám na oblohu, a když je měsíc v úplňku, vidím srny na loučce pod chalupou. Žiju zdravě. Nikdo tu nekřičí, nikdo nikoho nepodvádí...“

„U Roziňáků jsem neviděl Bělíka. Dříve vždycky vyběhl a zaštěkal...“

„Už tam nejsou. Odstěhovali se. I Mališovi a Kopčajovi.“

Před chalupou měla modrý smaltovaný kbelík přikrytý dřevěným víkem. Sundala ho, nabrala hrníčkem vodu a podala mi.

„Napij se! Však máš určitě velkou žízeň. Zůstaneš dlouho?“

„Do neděle.“

Povzdechla si. „Však zase přijedeš. Já tu budu čekat, zůstanu. Nedám se přesadit. Tady umřu – jako děda.“

Seděl jsem u stolu ve světnici. Leželo na něm pár hlaviček česneku, cibule, prastaré prkénko na krájení a téměř zbroušený nůž. Všechno bylo stejné, pouze stařenka spěla k osmdesátce.

„Posledně jsi povídal, že tam u vás staví jeden velký obchod za druhým...“

Nevěděla nic o supermarketech, o těch obludných katalyzátorech lidské mysli a životních návyků, které lidi přetvářejí na konzumní automaty. Děcka se tam válejí v koulích z umělé hmoty, ženské nakupují ve velkém zboží a utrácení peníze za celkem nepotřebné věci místo toho, aby rodina vložila finance do výletu a děcka se pak válela v trávě a šplouchala v čisté vodě. Moderní životní styl nejhorší otrokářské doby, jakou lidstvo pamatuje. Zdánilivá osobní svoboda, každý si může dělat, co chce – pokud na to má. Na tvářích lidských trosek září umělé úsměvy, na parkovištích vykrádají mladiství auta, aby měli na drogy, velkolepé reklamy propagují cigarety všeho druhu a ministr zdravotnictví na spodním okraji plakátů varuje, že kouření škodí zdraví. Kocourkov, nebo Babylon? Asi všechno dohromady.

„Už jich postavili patnáct a staví další. Hektary půdy mizí pod asfaltem a betonem. Až zase pořádně zaprší, dočkáme se povodně – jako v devadesátém sedmém!“

Přítakala beze slova hlavou.

„Utíkám z města, proto jsem tady.“

Šoupala nohama po prkenné podlaze. Levou za sebou trošičku táhla. Jednou si ji zlomila, když uklouzla s jehnětem v náruči na zledovatělých kamenech potoka. Nikdy toho na svém gazdovství moc neměli. Pár ovcí a skoro stejně tolik dětí. Nepřízní osudu o všechny přišli. Proto byli rádi, že jsem k nim jezdil já, nohatý kluk z přízně. Měli mne za vlastního.

„Půjdeš do hory?“

„Moc se těším. Zajdu na salaš, pak nasbírám pár hřibů, nasušíte si je a vezmete do – nového...“

Podívala se na mě tak, že to zabořilo. Až u srdce píchla její němá výčitka: „Copak jsem ti neříkala, že chci umřít tady...“ Nevyslovila to, ale vyčetl jsem myšlenku ze stařenčiných očí. Byla svázána se svým údolím, zapustila v této krajině hluboké kořeny, které nebylo možné vytrhnout. Zнала tam každý záhyb, věděla, kde roste materiďouška, heřmáněk, jitrocel. Ze smrčků, v jejichž skrytu nacházeli s mužem intimní zákoutí, jsou dnes dvacetimetroví habáni. Taky tam roste pár velkolepých buků; vždycky na podzim sbírali se stařečkem bukvice a jejich vysušená jádérka přidávala k lískovým oříškům do vánočního pečiva. Ovce v údolí nepásli, chodila tam vysoká a stařeček jí nechtěl dělat konkurenci. „Dnes nechod’, je už pozdě,“ řekla. „Zastihla by tě tma. Večer ti připravím čerstvý chléb s naloženým sýrem.“

V noci ke mně pronikl malým okénkem ostrý vzduch. V jeho závanech jsem ucítil to, co větří jeleni a srnčí na pasekách. Ale bylo tam ještě něco víc. S hvězdnatou nocí se vracely vzpomínky na dětství a já pochopil, že je to možná naposledy, kdy jsem jim tak blízko.

Ráno jsem vyšel ještě za tmy. Pohrdl jsem můstkem, sundal boty a vešel do potoka. Kousek ode mne vyskočil nad hladinu pstruh. Musel být pořádný, třesklo to, až se mnou trhlo.

Chlad vody se mi téměř okamžitě zakousl do chodidel. Ale já věděl, že to tak musí být, aby nebolely, aby vydržely celodenní toulky po okolních kopcích. Gazda – ten se obouval jenom v zimě, nebo když dojel ovce, aby mu nešlápaly na prsty.

Přece jenom jsem zestárnul. Uvědomil jsem si to v okamžiku, když se rozednilo a na salaš jsem ještě měl dobré dvě hodiny. Sebral jsem všechny síly, skákal z balvanu na balvan, při prudkém stoupání se zachytával mladých smrčků, abych se neskulil zpátky. Slunce právě vykouklo nad vrcholky zmodravělých hor, když jsem unaveně dosedl na kamenné sedátko: balvan s plochou rovnou, jako by ji srovnal kameník.

Jako kluk jsem se tady stával zbojníkem nebo partyzánem. Podle toho, o čem se po večerech v chalupě vyprávělo. Nebo jsem tady tesknil po mámě – i taková chvílka přišla. Když hřálo slunce, usínal jsem na kameni jako kočka a zdály se mi sny, v nichž mě po vlasech hladily její hebké prsty. Jindy jsem cítil mléko v dojačce, i přítuchlý pach zmoklých ovcí. Někdo potřebuje město a lidi, musí cítit moc nad lidským houfem, který – kdyby byl schopen se sjednotit a dát rozum dohromady – nepotřeboval by velkou většinu těch, kdo lehce žijí, aniž by byli komukoli prospěšní. Já jsem byl na výšost spokojen s prostorem kolem vrcholku hory. Daně jsem vybíral na maliní a voňavých hřibeč, z nichž stařenka měla vždycky velikou, nefalšovanou radost.

Hřiby!

Vyskočil jsem jako jelen, když navětří říjnou laň, a vklouzl pod větve blízké houštinky. Rázem jsem měl za krkem napadané jehličí a úlomky klestí. Lezl jsem po kolenou, jako kluk, ale byl jsem potichu, protože mé dospělosti halekání nad zdařilým objevem neslušelo. Pak jsem ještě zamířil na svah hory, kterému jsem říkal Slunečný.

Spěchal jsem, slunce už stálo vysoko. Vstříc mi mávaly větvemi v mírném větru obrovité buky, pokroucené do bizarních tvarů. Listí ještě zelené, pouze ojedinělé javory začaly nabízet zlatou měnu. Ještě jedna houštinka, ještě pár voňavých jednonožců. Když jsem nad srázem vyklouzl z objetí smrků, doslova mě zamrazilo. Nemohl jsem dál. Přibilo mě to na místo, stál jsem jako socha – já – chlapec z hor i z města, jemuž málo vždycky říkalo víc. Díval jsem se na malinkatou loučku, ubohou dlaň zeleně v té výšce, která byla teprve teď zasažena sluncem. Moje oči – jak jsem byl v té chvíli šťasten, že vidím a vnímám ten div, který mi příroda nabídla. Každé stéblo, každíčká větvička zakrslých smrčků, skromných boučků a chudičkových břízek byly pokryty jemným hedvábím, které přes noc napředli pavoučci poutníčci.

Rosa vykřikla svými perlami nad tou nádherou a ověňčila všechny ty mříže, at' už jenom krásné, nebo i těch několik málo nevidaných. Celá loučka byla uvězněna v pohádkovém mřížoví a stala se svědkem loučení léta.

Babí léto.

Kdo byl ten, který jako první tak pojmenoval jemňounké, teninké přadénko, na němž odlétají nejdrobnější tvorečkové a svěřují se rozmarům větru. Kolik síly, kolik citu měl v sobě lidský duch, když slovem povýšil krásu na zázrak.

Loučení léta s přírodou.

Vzpomněl jsem si na stařenku. Kromě hřibů přinesu zvěst, že nastává babí léto. Potěší ji to, určitě jí to udělá velkou radost...

Běžel jsem dolů jako vítr. Nechtěl jsem nic ztratit z okamžiku, který lze zažít zřídka, anebo také vůbec ne. Co proti tomu byla stavba supermarketů, celé to lidské třeštění a plýtvání? Nic. Vůbec nic.

Seděla na lavičce před domem. Hlavou se opírala o zčernalé trámy, za nimiž prožila celý svůj život. Zpod černého, drobnými kvítky zdobeného šátku jí vykoukly šedivé vlasy, které vítr rozfoukal do mřížky, tolik podobné těm na horské loučce. Oči měla otevřené dokořán, široce. Dívala se někam nahoru, k modré obloze a mne napadlo, že o mně už ví, že čeká, jak ji překvapím. Nechtěl jsem zkazit hru, a proto jsem se příkrádal po špičkách. Teprve dva kroky od stařenky jsem pochopil, že zvěst o babím létu už neuslyší...

Štěpán Neuwirth